

Processbeskrivning och handlingsplan för läs- och skrivutveckling 2011 – 2012

Planen antagen av skolledningen 2011-06-15

Processbeskrivning och handlingsplan för läs- och skrivutveckling.

Utvärdering av planen 2010-2011

Utifrån arbetslagens utvärderingar har planen för läsåret 2011-2012 utarbetats.

I samband med implementeringen av planen har alla pedagoger i kommunen arbetat med åk 1 träffats tillsammans med kommunens läs- och skrivutvecklare vid fyra tillfällen. Utgångspunkten för dessa träffar har varit att skapa en grund för vikten av god lärmiljö, läslust och motivation, lärarens roll – en tydlig och strukturerad undervisning för elevers läs- och skrivutveckling. Läsa och skriva i dessa träffar är att de har upplevts positiva och gynnat elevernas läs- och skrivutveckling. Genom att sätta fokus på läsprocessen som gjorts under läsåret 2010-2011 har ett förbättrat resultat och en ökad måloppfyllelse uppnåtts. Enligt Skolverket är det viktigt att man lyckas i sitt skolarbete en av de viktigaste skyddsfaktorerna för att undvika läsa och skriva. Utifrån detta kommer träffarna med åk 1 pedagoger att fortsätta under läsåret 2011-2012.

Inledning

En arbetsgrupp bestående av kommunens läs- och skrivutvecklare, språkförmedlare samt kommunens utvecklingsledare har under våren 2011 utvärderat denna plan för kommunen gällande förskolan och grundskolan. Planen kommer att arbetas fram under läsåret 2011-2012.

Planen kommer också att kompletteras för arbetet med barn och unga som har annat modersmål än svenska. Dessa barn och unga ska också ges möjligheter att utveckla både sitt modersmål och svenska som andra språk. Språkundervisningen bör ske parallellt med undervisning i svenska som modersmål eftersom flerspråkighet gynnar såväl individen som samhället i stort.

Förskolan

Enligt Lpfö-98 (reviderad 2010) så är förmågan att kunna kommunicera och kunna samarbeta en nödvändighet i ett samhälle präglad av informationsflöde och en snabb förändringstakt. Förskolan ska lägga fokus på att barnen på sikt kan tillägna sig de kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver.

Förskoleåldern är den allra viktigaste perioden i en människas liv när

veckling av språket. Viveca Öquist, Förskolan nr 2/2004, menar att ha ord kan man inte kommunicera. Då är det lätt att ta till knytnävarna. sitter i första vagnen på resan in i skriftspråket. Där finns möjligheter tid att lära sig i sin egen takt. Pedagogisk forskning visar att fyra av fem i riskzonen blir "normalläsare" om de i tid får börja leka med språket. S är A och O, målet är inte att de ska lära sig läsa utan att ha roligt. Det förståelsen för att man i förskolan bygger språk genom att få igång dialoger, samtal, leka med sammansatta ord, rimma, stanna upp i sagan och rita. Som pedagog måste man veta vad man söker och vill uppnå med sin verksamhet tillsammans med barnen. I läroplanen förtydligas att ett aktivt och meningsfullt arbete med barns språkutveckling har en stor betydelse för barnens förståelse av tal-, läs- och skrivutveckling.

Enligt Skollagen så ska förskolan medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

Förskoleklass

I förskoleklassen bygger man vidare på förskolans medvetna arbete med språkutveckling, bland annat rim och ramsor. Lekt betonade övningar som stegvis eleven att stegvis upptäcka hur språket är uppbyggt och språkets funktion. En bas har man Bornholmsmodellen, som är ett systematiskt uppbyggt och utvärderat utprovat program som stimulerar och stärker elevens språkförståelse och utvecklar elevens språkliga och meningsskapande förmåga.

Grundskolan

En god läs- och skrivförmåga är en grund för språkutveckling och en förutsättning för att elever ska kunna tillgodogöra sig alla ämnen i skolan. Brist på läs- och skrivförmåga inom läs- och skriv området är en vanlig orsak till misslyckande i skolan. Därför är det viktigt att läs- och skrivutvecklingsfrågor uppmärksammas. Läs- och skrivförmågor är förmågor som hör ihop och förutsätter varandra. Läsning är en komplex färdighet som kräver omfattande övning för att kunna utvecklas. I läsningen finns två moment, avkodning och förståelse: För att uppnå en god läsning krävs att båda momenten ska fungera väl. En annan faktor som har stor betydelse för läsningen är motivationen. Finns inte motivationen att läsa och skriva, inte heller den rätta mentala energin och läsningen fungerar sämre. Skrivningen består av tecken och regler för hur skrivtecknen kombineras. Lundberg och Henberg (2008) "menar att skrift är någonting mycket mer än bara tecken".

På många sätt rör det sig om ett helt annat kommunikationssystem" (skrivers i Att tala och skriva (2007:4) "I vår kultur har vi ett alfabetiskt tem baserat på bokstäver som kan kombineras till större enheter som satser, meningar och texter" (s.24).

De flesta barn kommer till skolstart förväntansfulla, så det grundläggarens förmåga att entusiasmera och hitta rätt arbetsformer så att barn sin nyfikenhet och vilja att lära. Taube (1997) skriver att "Det första gaste som barn ska lära sig i skolan är att läsa och skriva. Läskunnigh som skall ge tillträde till all annan kunskap" (s.45).

Författaren skriver också att läs- och skrivkunnighet inte utvecklas sp talet gör utan det behövs vägledning och undervisning. I Läs- och skri téns betänkande Att lämna skolan med rak rygg (SOU 1997:108) står av förskolans och skolans svåraste uppdrag är "att bygga en språk- o miljö där varje enskild individs eget språk får växtkraft och där de barn som får svårigheter med skriftspråket får det stöd de behöver" (s.7).

Forskning inom läs- och skriv vilar idag på flera olika perspektiv. I Nya lyfter (Skolverket 2008) delas perspektiven in i två huvudtyper det in duella och det inter-individuella perspektivet. I det intra-individuella p har "forskningsarbetet till mycket stora delar inriktats mot studiet av aspekter, fonologisk medvetenhet och studiet av biologiska och neuro orsaker till uppkomsten av svårigheter" (s.12). I det inter-individuella har huvudfokus legat på studiet av det som kallas normal läs- och skr ling. "Framträdande frågeställningar inom detta perspektiv rör hur läs skrivandet lärs in och utvecklas i den kultur och det samhälle man lev Dessa två perspektiv har bidragit till betydelsefull kunskap om indivi skrivutveckling och de båda perspektiven utgör viktiga komplement t Nya Språket lyfter (Skolverket 2008) skriver också att "elever som klä första läs- och skrivinläringen mycket bra är fonologiskt medvetna o kunskap om bokstäver och språkljud" (s.13).

När det gäller nationella och internationella undersökningar inom om och skriv har Skolverket gjort en utvärdering som visar på att läsförm eleverna har sjunkit under perioden 1992-2003. Reichenberg (2008) l när Sverige deltog i den internationella undersökningen PISA 2006, so sökt 15-åringars läsning, visar det sig att flera länder gått om Sverige else. Undersökningen PIRLS 2006 visade tillbakagång mellan 2001 oc det gäller tioåringars läsning. Vidare skriver författaren att det visat s

undersökningen 2001 att lärare i Sverige inte ägnar så mycket tid åt eleverna dra slutsatser och "att förutse händelseförlopp i texter och a texters stil och struktur" (s.12). I forskning har det framkommit att de sociokulturella miljön som har den största betydelsen för framgångsri skrivutveckling. I skolan är det läraren som har den största betydelse

Syfte

Med en kommunal plan för läs- och skrivutveckling för förskola och gr i Hagfors kommun är förhoppningarna att det ska skapas bättre förut för måluppfyllelse och utveckling inom läs- och skrivområdet. Planen stöd för att styra processen. Mycket av det som finns i planen genom idag men blir nu mer generellt kommunövergripande.

Planen syftar till att:

- väcka barns intresse och nyfikenhet för skriftspråket och läsning i
- stärka förutsättningarna för ökad måluppfyllelse i grundskolan
- öka förståelsen för läsformelns betydelse (läsning = förståelse x a grundskolan
- genom observationer och kartläggning säkra elevens språkutveck skolan
- strukturera upp läs- och skrivutvecklingsarbetet i skolan genom at efter handlingsplanen för läs- och skrivutveckling i grundskolan

Väcka barns intresse och nyfikenhet för skriftspråket och läsning i förskolan

Språk och lärande hänger oupplösligt samman liksom språk- och iden ling. Förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språku och uppmuntra och ta tillvara barnets nyfikenhet och intresse för den liga världen. Lpfö 98

Kommunikation och samspel

Barn lär sig språk i samspel med sin omgivning. Vuxna, vårdnadshava lepersonal och andra barn är barns viktigaste samtalspartners. Det är att samtalen utgår från barns erfarenhetsvärld. Barns språkutveckling i ett kognitivt och i ett sociokulturellt sammanhang, men också utifrån drivkraft och inre motivation. Barns nyfikenhet och strävan efter bekr delaktighet bidrar till att barnet är drivande och aktivt i sin egen utve

om detta skriver Illeris (2006) i sin bok där han lyfter lärandets tre drivkraft, innehåll och samspel.

Lärmiljö

I en väl utformad lärmiljö kan barnen skapa utmanande lekar som stimuleras tänkande och reflekterande i konkreta upplevelser, enligt Pramling. En viktig förutsättning för att barnen ska bli inspirerade till skriftspråklig utveckling är att se till att det alltid finns rik tillgång på rit- och skrivmaterial som barnen själva kan ta fram. Det är viktigt att det också finns tillgång till moderna verktyg såsom datorer. Det har visat sig att förskolan bör bli bättre på att ta tillvara förskolebarnen redan kan vad gäller datorspel, TV och annat. Datorn är ett viktigt verktyg för att skapa en genväg där barnen inte behöver begränsas av fysiska risker i sin riskförmåga, det vill säga att forma bokstäver med penna i handen. Det är viktigt att de flesta barn ska få prova på egen hand. Det är viktigt att de vuxna på skolan tar tillvara på barnens intressen och nyfikenhet för läsning och skriftspråk. Skolan uppmuntrar och stöttar dem i deras skriv- och läsglädje.

Förutsättningar för ökad måluppfyllelse

Ansvar för elevers läs- och skrivutveckling

Ansvar för eleverna finns hos alla i elevens närhet. Vårdnadshavare och lärare har betydelse måste framhållas vid de kontakter som skolan har med hemmet. Skolan har alla lärare som undervisar eleven ett ansvar för att bidra till elevens läs- och skrivutveckling men läraren som undervisar eleven har ett särskilt ansvar. Samtliga läroplaner betonar att alla ämnen har ett gemensamt ansvar för elevernas språk- och kunskapsutveckling” Tala, läsa skriva Skolverket (2007)

Goda lärmiljöer

En god lärmiljö är mycket viktig och att skapa en varm, positiv och accepterande miljö ger trygghet och grogrund för alla elever. Taube (1997) ser en viktig förutsättning för lyckad inlärning är ”frihet från stress i en varm, förstärkt och accepterande och stödjande atmosfär” (s.128). Författaren skriver också att beroende av sina lärare och sina kamrater i skolan. Deras attityder, förmågor och värderingar påverkar elevens självbild” (s.102). Vidare menar Taube att ”En individualiserad undervisning, där kraven är anpassade efter elevens behov och förmåga, maximerar möjligheterna till framgång för alla” (s.103). Ena framgången drar den andra med sig.

Läslust och motivation

Det är viktigt att känna lust i läsande för det är genom att läsa ofta och som eleverna blir goda läsare. I Lundberg & Herrlin (2003) framhålls att läsandet är motiverande för eleverna. För även om eleverna knäcker fortsätter de inte att läsa om de inte hittar litteratur som är motiverande. Även Reichenberg (2008) anser att det är viktigt att eleverna läser texter som väcker läslust. "Texter spelar en stor roll i skolelevs vardag. Därför är det viktigt att de texter eleverna läser har en hög grad av läsbarhet och att de väcker läslust" (s14).

Lärares roll – engagemang

Myrberg (2003) framhåller lärares viktiga roll i elevens läs- och skrivutveckling. Det handlar om hög kompetens i teori och praktik men också om engagemang i elevens läroprocess. Inom läs- och skrivutveckling talas om inlärningsmetoder, den syntetiska respektive den analytiska metoden. Den syntetiska metoden innebär att läraren utgår från delar för att gå vidare till helheten. I den analytiska metoden utgår läraren från helheten och bryter ner till delar. Läraren måste uppmärksamma, förstå de strategier som eleverna använder för att klara sina uppgifter. Även Smith (2003) skriver om lärarens stora roll. "Läraren är en av de viktigaste personerna i nybörjarens liv när det gäller inledning till de läskunnigas förening och vad han gör kan vara avgörande för om eleven skall lyckas eller misslyckas" (s.175). Relationen mellan lärare och elev och lärarens förväntningar på eleverna har stor betydelse för elevernas prestationer. Taube (1997) skriver "att lärarens värderingar av förväntningar på eleverna har ett starkt inflytande på eleven" (s.121). Författaren skriver att en av de allra viktigaste för ett inlärningsvänligt klimat är lärarens acceptans och att läraren samtidigt som denne ser barnets starka och svaga sidor. Frykholm i Att läsa och skriva (2007:4) betonar att "det är viktigt att varje elevs förutsättningar tas som utgångspunkt för ett kreativt lärande. Ett sådant förhållningssätt kräver en lyhörd, aktiv och ansvarstagande lärarroll" (s.101).

Strukturerad undervisning

Forskning är överens om att det är viktigt med strukturerad undervisning i läs- och skrivutveckling. Undervisningen ska vara tydlig och systematisk och byggd på att läsa och skriva (2007:4) står det "att undervisningen ska vara tydlig och engagerande, lägga tonvikt vid elevens egna upptäckter och att eleverna åtföljas av riktiga möjligheter till självständigt arbete med skrivning och att undervisningen i meningsfulla autentiska sammanhang" (s.115). Lärare måste våga utmana eleverna skriver Reichenberg (2008). Hon menar att lärare inte bara ska vara kunniga utan också engagerade och ansvarstagande.

utan måste också ha en undervisande lärarroll när det gäller att utveckla läsförståelse.

Öka förståelsen för läsformelns betydelse

Läs- och skrivförmågan byggs enligt en känd modell av tre komponenter: avkodning, förståelse och motivation. En förenklad läsformel som används i läsforskningen sedan många år är $L = A \times F$ (Läsning är lika med avkodning gånger förståelse). Motivation är en förutsättning.

Avkodning

Avkodning förekommer bara vid läsning. Myrberg skriver i Att läsa och skriva (2007:4) att avkodning är en teknisk färdighet. "I ett alfabetiskt skriftsystem innebär avkodning att de minsta betydelseskiljande språkljuden matchas med ett begränsat antal bokstavstecken" (s.76). Vidare skriver Myrberg att det komplicerar processen att det inte råder ett perfekt en-till-en förhållande mellan tecknen och bokstäver. I svenskan handlar det om ett fyrtiotal bokstäver, 28 bokstäver. I takt med att avkodningen automatiseras utvecklas ele

Läsförståelse

Det gäller för eleven att ha god läsförmåga, kunna tolka texter, se sammanhang och sortera oviktig information. Att förstå sammanhängande texter är en utmaning som går ut på skriver Lundberg & Reichenberg (2008) Läsförståelsen kan inte automatiseras. Reichenberg (2008) skriver att eleverna behöver "direkt stöd och vägledning av skickliga pedagoger som är väl insatta i hur man bygger upp en läsförståelse" (s.64). Eleverna möter från årskurs 3 betydligt mer text både när det gäller fiktion, litterära och faktatexter. Därför är det viktigt att tidigt börja samtala om och arbeta med texter.

Läs- och skrivsvårigheter

Alla barn vill lära sig att läsa och skriva om de finner det intressant eller nödvändigt. Barn som inte vill läsa och skriva i skolan med rak rygg (SOU 1997:108). "De flesta barn lär sig läsa och skriva utan några egentliga problem medan andra får vandra en betydligt mer svår väg" skriver Björk & Liberg (1996 s.130). "Att inte klara läsning och skrivning som kamraterna i gruppen är naturligtvis traumatiskt för en elev. Reala konsekvenser är ofta att utveckla strategier för att dölja svårigheterna" skriver Myrberg (2007:4 s.138). Alltför många barn och unga med stora läs- och skrivsvårigheter får inte det stöd de behöver och det finns oro inför framtiden i skolan. Resurser handlar inte i första hand om timmar utan snarare om kompetens.

skap, kompetens och engagemang enligt Att lämna skolan med rak ryggrad (1997:108). Olika lässvårigheter kräver olika pedagogiska insatser som bör inleddas så tidigt som möjligt. Myrberg (2003) skriver att forskare är ense om att lässvårigheter handlar både om avkodnings- och läsförståelseproblemer som kan röra sig om exempelvis brister i fonologiska och syntaktiska förmågor, fungerande lässtrategier, brister i automatisering och läsflyt, men ibland också en följd av bristande läs- och skrivstimulans i hemmet och skolan. Det är därför att fortlöpande följa elevernas utveckling och dokumentera deras framsteg ger också en god grund att stå på när någon elev av någon anledning behöver stöd i utveckling. Vid minsta oro för elevens läs- och skrivutveckling eller misstänkt läs- och skrivsvårigheter genomförs en kartläggning av personal i elevens klass.

Observationer och utredning

Observationer

Det finns ett beslut att Hagfors kommuns grundskolor ska använda Nya språket lyfter och Språket på väg.

Det är ett diagnosmaterial som bygger på löpande observationer i de klasser där undervisningen sker.

Pehrsson & Sahlström (1999) skriver att vi ofta har en övertro till kvantitativa testresultat som redovisas i siffror. Frykholm Att läsa och skriva (2000) anser att storskalig testning av alla barn är onödig. Resultaten kan möjligen ha ett litet värde för politiker och andra beslutsfattare, men knappast för lärare som arbetar med problemen. Författaren menar att det är viktigt att kontinuerligt följa barnets språkliga utveckling genom systematiska observationer. Syftet med observationer är att ta reda på hur något står till så man kan sätta in adekvata åtgärder (s.108). Vidare skriver författaren att all forskning visar på att det är viktigt att sätta in åtgärder så snabbt som möjligt för de elever som har problem med läs- och skrivsvårigheter. Sahlström (1999) vill se ordet kartläggning som ett överordnat begrepp för analysverktyg kan ingå, men där intervjuer och deltagande observationer utgör en obligatorisk del" (s.90).

Nya Språket lyfter – följer elevens utveckling

Nya språket lyfter är ett diagnosmaterial i svenska och svenska som andraspråk från årskurs 1 till årskurs 5 i grundskolan. Materialet består av en vetenskapligt grundad bakgrund och ett underlag för observationer som är indelade i områden för läs- och skrivsvårigheter.

samtala, läsa och skriva. Genom materialet kan läraren få syn på och egna undervisningen. Nya språket lyfter har följande syften:

- Att diagnostisera elevens starka och svaga sidor.
- Att visa hur långt eleven nått i sin kunskapsutveckling mot kursplanens måndemål.
- Att ge lärare analysverktyg för att kartlägga elevens förkunskaper inom det aktuella kunskapsområdet.
- Att på ett tydligt sätt beskriva hur det kan användas i undervisningen.

Språket på väg – följer elevens utveckling

Språket på väg är ett diagnosmaterial i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 6 till årskurs 9 i grundskolan. I häftet står det att i diagnosmaterialet finns fem matriser: samtala, tala, skriva, läsorienterad läsförståelse och textorienterad läsförståelse. Ett läsorienterat förhållningssätt lägger tyngdpunkten på elevens upplevelse av texten och ett textorienterat förhållningssätt inriktar sig på att förstå faktiskt står i texten. Materialet vill uppmärksamma att elevernas språkutveckling är något som ständigt är pågående och det blir lättare att se var eleven befinner sig i sin språkutveckling. Lärare ska se till att utbildningen är värdig för alla elever, i linje med styrdokumentens nationella mål. Det ska inte att undervisning ska utformas lika för alla. Utan hänsyn tas till elevens förutsättningar och behov.

Utredning

Det är viktigt att fortlöpande följa elevernas utveckling och dokumentera deras framsteg.

I de fall skolan inte lyckas i sitt uppdrag, skriver skollagen följande.

Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller annan framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd och utredning samt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i skolsituationen.

Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövligt.

Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges särskilt stöd.

Skollagen (2010:800) 3 kap. 8 §.

Utvärdering

Varje år ska planen utvärderas och eventuellt ändras. I nuläget har vi använt diagnosmaterialen Nya språket lyfter och Språket på väg för förskolan. Det är viktigt att man i arbetslagen tar sig tid att läsa och diskutera diagnosmaterialen, för att finna en trygghet i användandet. Med hjälp av materialet kan läraren också få syn på och utveckla den egna undervisningen. Vid osäkerhet eller tveksamhet kring elevens läs- och skrivutveckling ska anmälan göras till skolans läsa- och skrivutvecklingsutredning som tar beslut om eventuell utredning enligt Skollagen (2010:800).

Handlingsplan för läs- och skrivutveckling

Under arbetet med en handlingsplan för läs- och skrivutveckling har det kommit fram att det skulle vara bra om det fanns en "röd tråd" redan från förskolan till gymnasiet. Det är viktigt att barn stimuleras i sin språkutveckling så tidigt som möjligt. Barn kommer till skolan med förväntningar. Deras tidigare mäspråk i skrift skiljer sig ofta åt och deras förutsättningar är olika. Av den anledningen måste barns väg in i skriftspråket se olika ut. Läs- och skrivkunnighet är en grund till annan kunskap.

Tidsperiod	Fokus på	Avstämningar
Förskolan	Språklekar Före Bornholmsmodellen Görel Sterner, Ingvar Lundberg	Arbetsmodell som utgår från reflektionsfrågor som medvetandegör språkfrämjande arbetssätt i arbetslaget.
Förskoleklass	Språklig och fonologisk medvetenhet. Bornholmsmaterialet.	Fonolek under våren Vid behov intensivträning i skolan. Därefter ny bedömning i fonolek. Nya språket lyfter Utveckla observationspunkterna inom berättande s.16-25

Åk 1

Att väcka läslust.
Få eleverna att vilja bli medlemmar i läsarnas och skrivarnas förening.

Nya språket lyfter;
Avstämning A, s.38
Observationspunkter, s.30 - 37
Utveckla

**Utveckla
observationspunkterna
inom berättande s.16-25**

Åk 1	Att väcka läslust. Få eleverna att vilja bli medlemmar i läsarnas och skrivarnas förening. Avkodning. Samtal i samband med läsande och skrivande.	Nya språket lyfter, Avstämning A, s.38 Observationspunkter, s.30 - 37 Utveckla observationspunkterna inom berättande s.16-25 Vid behov intensivträning i skolan för elever som inte läser till jul.
Åk 2	Hösten börjar med några intensivveckor med läs- och skrivträning. Avkodning. Samtal i samband med läsande och skrivande.	Nya språket lyfter, Avstämning B, s.50 Observationspunkter, s.42 - 49 Utveckla observationspunkterna inom berättande s.16-25 Vid behov intensivträning i skolan om inte avkodningen utvecklats.
Åk 3	Hösten börjar med några intensivveckor med läs- och skrivträning. Läsförståelse/boksamtal – textsamtal.	Nya språket lyfter, Avstämning C, s.60 Observationspunkter, s.52 - 58 Utveckla observationspunkterna inom berättande i s.16-25 Nationella prov Vid behov intensivträning i skolan.

Åk 4	Hösten börjar med några intensivveckor med läs- och skrivträning. Läsförståelse/boksamtal – textsamtal.	Nya språket lyfter, Avstämning D, s.69 Observationspunkter, s.62 - 68 Utveckla observationspunkterna inom berättande s.16-25 Vid behov intensivträning i skolan.
Åk 5	Hösten börjar med några intensivveckor med läs- och skrivträning. Att eleverna får synliggöra sin kunskap och förståelse inom olika ämnesområden genom skrivandet.	Nya språket lyfter, Avstämning D, 69 Observationspunkter s.62 - 68 Utveckla observationspunkterna inom berättande s.16-25 Vid behov intensivträning i skolan.
Åk 6-9	Läsa Läsorienterad- och textorienterad läsförståelse. Skriva Berättande, beskrivande, argumenterande och informerade texter. Kommunicera Muntlig och skriftlig kommunikation. Reflektera Tolka, kritiskt granska och värdera.	Språket på väg Nationella prov i åk 6 och 9 Vid behov intensivträning i skolan.

Litteraturtips

Finns att låna i Språkverkstaden på Älvstranden Bildningscentrum

Hemmingsson Ingegerd 27 Glada kliv för ett lättare liv (läs- och skrivschema)

Jönsson Bodil Englund Göta Att lära barn läsa Serholt

Lundberg Ingvar God Läsutveckling

Lundberg Ingvar God Skrivutveckling

Lundberg Ingvar Läsningsens psykologi och pedagogik Natur och kultur

Lundberg Ingvar Sterner Görel Före Bornholmsmodellen språklekar i t

Lundberg Ingvar, Strid Anna

<http://modersmal.skolverket.se/images/stories/pdf/Sprakportfolio0809>

Referenslista

Illeris, K. (2006) Lärande Lund: Studentlitteratur

Lpfö-98 (reviderad 2010)

Lundberg, I. Herrlin, K. (2003) God läsutveckling Stockholm Natur och Kultur

Lundberg, I. Reichenberg, M. (2008) Vad är lättläst? Specialpedagogiska
myndigheten ISBN 978-91-28-00146-5

Myndigheten för skolutveckling (2007) Att läsa och skriva – forskning
vad erfarenhet. Stockholm Liber

Myrberg, M (red). (2003) Att skapa konsensus om skolans insatser för
verka läs- och skrivsvårigheter. Stockholm Lärarhögskolan.

Pehrsson, A. Sahlström, E. (1999) Kartläggning av läsning och skrivning
deltagarperspektiv. Göteborg Specialpedagogiska rapporter nr.14 Göteborg
universitet

Pramling, I. (1994) Kunskandets grunder. Prövning av fenomenografis
att utveckla barns sätt att uppfatta studies in Educational Sciences, 4
Acta Universitatis Gothoburgensis

Reichenberg, M. (2008) Vägar till läsförståelse Stockholm Natur och Kultur

Skolverket (2008) Nya Språket lyfter Stockholm

Skolverket (2001) Språket på väg Stockholm

Smith, F. (1985) Läsning. Stockholm Almqvist & Wiksell

SOU 1997:108 Att lämna skolan med rak rygg – om rätten till skriftspråk
om förskolans och skolans möjligheter att förebygga och möta läs- och
righeter Stockholm Utbildningsdepartementet

Taube, K. (1987) Läsinlärning och självförtroende Stockholm Rabén & Sjögren

Öquist, Viveca Förskolan nr 2/2004